

MGML | Gosposka 15 | 1000 Ljubljana
www.mgml.si
PLEČNIKOVA HIŠA / PLEČNIK HOUSE
Karunova 4–6 | 1000 Ljubljana

PLEČNIKOVO UREJANJE ODPRTEGA PROSTORA V LJUBLJANI

Plečnikova študijska pot se je končala z diplomskim delom z naslovom »Urbanistično arhitekturna ureditev kopališkega mesta Scheveningen pri kraju Den Haag na Nizozemskem«, ki izkazuje avtorjevo afiniteto do urejanja odprtega prostora. Za odlično delo je leta 1898 prejel rimsko nagrado, ki mu je omogočila potovanje v Italijo; tam je bil fasciniran nad arhitekturo in tudi nad vrtno umetnostjo.

»Vrt vile Borghese, ob deseti uri sem lezel notri, ob dvanajstih ven, brez da bi bil v vili. To je paradiz.«¹

Po vrnitvi na Dunaj je Plečnik med drugim ustvaril svoje prvo delo v odprtem prostoru mesta, vodnjak Karla Boromejskega (1908/09), ki vključuje tudi vrtnoarhitekturno zasnovo in zasaditev topolov – zelenih stebrov, dreves, ki jih je največkrat zasajal tudi v Ljubljani.

Nadaljnja poklicna pot ga je peljala v Prago, kjer je bil v letu 1920 imenovan za arhitekta mestnega gradu z okolico. Istega leta je bil izvoljen za profesorja v Ljubljani; leto kasneje se je tam dokončno naselil in pričel poučevati. Od tedaj pa do leta 1934, ko je dokončno zapustil Prago – grajski vrtovi, ki jih je tu uredil, so njegovo najznamenitejše delo v odprtem prostoru – je z medsebojnim vplivanjem delal v obeh mestih hkrati.

Plečnikov opus v Ljubljani je velik in raznolik, podrobno je obravnavan v številnih knjigah, strokovnih besedilih in na razstavah. Vendar pa je v objavah manj govora o njegovem urejanju odprtega prostora, čeprav je prav to kot eno ključnih poglavij Plečnikovega ustvarjanja veliko prispevalo k dejstvu, da so bila nekatera njegova dela uvrščena na Unescov seznam svetovne kulturne in naravne dediščine. V Ljubljani je več kot 60 del razglašeni za kulturne spomenike državnega pomena in številna od njih vključujejo tudi ureditve odprtega prostora, ali pa so slednje povsem samostojne enote. Plečnik je snoval parke in vrtove ter urejal ulice, trge in nabrežja, s katerimi je sooblikoval javni mestni prostor. V urbanističnem načrtu »Studija regulacije Ljubljane in okolice« iz leta 1928 je kot dober poznavalec mesta zasnoval številne ureditve, ki so bile kasneje po podrobnejših načrtih večinoma tudi izvedene. Ureditvene zasnove niso nastajale spontano ali le po zamislih vrtnarja, kot je dostikrat navedeno, ampak so bile izvedene po načrtih, izrisanih v več variantah, ter po navadi tik pred izvedbo še spremenjene.

Od prvih ureditev in zasaditev je minilo že skoraj sto let, zato so te zasnove v veliki meri že drugačne, saj je bila vegetacija podvržena spremembam zaradi razrasti, propadanja ali odstranitve s strani lastnikov. Drevesa so sicer osnovni gradnik odprtega prostora, a so vedno rabljena v kombinaciji z grajenimi prvini; obe skupini prostorskih prvin sta druga od druge neločljivi in ju je treba tudi obravnavati skupaj.

¹ F. Stele, Arh. Jože Plečnik v Italiji, str. 159.

MGML | Gosposka 15 | 1000 Ljubljana
www.mgml.si
PLEČNIKOVA HIŠA / PLEČNIK HOUSE
Karunova 4–6 | 1000 Ljubljana

Plečnik je ustvarjal v obstoječem kontekstu mesta. Izjavil je: *»Ne gre za ustvarjanje novega, gre za to, da stvari na novo prikažemo.«*² Da bi razumeli, v kolikšni meri in kako je posegal v prostor, je potrebno poznavanje prostora, kakršen je bil pred urejanjem po njegovih načrtih.

Ugotoviti je mogoče, da je določene ureditve le preoblikoval, druge pa za doseganje monumentalnosti zasnove radikalno spremenil. Ustvarjal je po takšnem načelu: *»Drevo naj se posebno v mestu nikdar ne poseka, razen če je treba, recimo, zaradi kakšne 'Monumentalanlage'. Cesta naj se magari ogne stoječemu zdravemu drevesu in stavbar naj ga upošteva ter respektira. Drevo raste mnogo let.«*³

Pri nekaterih ureditvah so bili uporabljeni novi elementi, drugje stari, največkrat pa je šlo za kombinacijo obojih. Prav zato lahko z današnjega stališča trdimo, da je imel Plečnik pri ustvarjanju človeku prijazen, celosten, vizionarski ali celo trajnosten pristop, ki v današnjem času ni samoumeven. Njegove ureditve so zato danes vse bolj aktualne in vredne podrobnega raziskovanja. Del tega prikazuje tudi pričujoča razstava, ki želi predstaviti, po kakšnih oblikovalskih načelih je Plečnik ustvarjal.

Mag. Darja Pergovnik

² D. Grabrijan, Plečnik in njegova šola, str. 82.

³ F. Stele, Arh. Jože Plečnik v Italiji, str. 282.